

Vlad Georgescu în dosarele Securității

Liviu Țăranu

„Când am plecat din România, în urmă cu câțiva ani, un general de securitate mi-a cerut să promit că voi duce în străinătate numai o activitate de folos țării. Am promis. Venirea la Europa Liberă arată că mi-am ținut făgăduiala”¹. Acesta era finalul primului editorial semnat de Vlad Georgescu, în calitatea sa de director, transmis la Radio Europa Liberă la 3 aprilie 1982. Iar mențiunea acestei promisiuni făcută nu oricui ci unui general de securitate poate fi ușor asociată unei „legături” mai vechi a istoricului cu temuta instituție de represiune.

Născut în 1937, la București, într-o familie burgheză cu ramificații în lumea politică românească interbelică, Vlad Georgescu a intrat la Facultatea de Istorie a Universității București în 1954. Era un context nefavorabil datorită „originii sale nesănătoase”, fiind chemat deseori la serviciul de cadre și întrebat de averea sau politica părinților. De aici, după cum mărturisește istoricul în timpul detenției sale la Rahova din anul 1977, a rezultat un anumit complex de inferioritate, sentimentul că era cetățean de clasa a doua. Deși termină facultatea ca șef de promoție, i se refuză repartiția în București, primind un post de profesor într-un sat din Bucovina. Datorită relațiilor familiei sale cu „prințul roșu”, Scarlat Callimachi, este numit muzeograf la Muzeul Româno-Rus condus de acesta din urmă, în 1960. Doi ani mai târziu intră la doctorat sub conducerea istoricului Mihai Berza și devine cercetător la nou (re)înființatul Institut de Studii Sud-Est Europene. Începe astfel cea mai prolifică și frumoasă perioadă din viața sa, după cum spune chiar Vlad Georgescu (într-un document aflat în arhivele Securității și publicat recent de Raluca Spiridon), într-un context în care dezghețul intern, politic și cultural, era tot mai evident. Sentimentul de cetățean de clasa a II-a începuse să dispară odată și cu primele sale ieșiri în străinătate. În 1967, pentru un an, este lector de istorie sud-est europeană la Universitatea din Los Angeles, ca apoi, în 1969, să facă cercetări în arhive austriece, iar în 1970 să participe la două congrese internaționale de istorie, în Grecia. În 1971 face un lung turneu de conferințe la mari universități americane, între 1970-1972 publică patru cărți, dintre care una în străinătate, iar pentru alta primește premiul „Nicolae Bălcescu” al Academiei RSR. În 1973 este numit visiting profesor la prestigioasa universitate americană „Columbia”, la catedra „N. Iorga”, succedând în această calitate istoricului C.C. Giurescu. Totul culminează cu numirea sa în postul de secretar general al Congresului Internațional de Studii Sud-Est Europene de la București din 1974, la care au participat

---

¹ Vlad Georgescu, *România anilor '80. Texte antologate de Gelu Ionescu*, Editura Jon Dumitru – Verlag, Munchen-București, 1995, p. 13.

peste 1.000 de invitați din 33 de țări. Urma în mod firesc o nouă afirmare, fiind propus ca director al Bibliotecii Române de la New York. Aici însă ascensiunea lui Vlad Georgescu se întrerupe brusc. După șapte ani (1967-1974) de sprijin total din partea autorităților de la București, după o perioadă în care „am avut mereu sentimentul unei activități apreciate, m-am simțit util și fericit, parte a progresului general întreprins de cultura și istoriografia română”, Vlad Georgescu declara la o întâlnire cu un ofițer de securitate că în sfârșit se simte „pe deplin un cetățean de clasa I-a”.

Se socotea probabil mai mult un tehnocrat, neavând ambiții politice și administrative (deși dorea postul de director al Bibliotecii Române de la New York), evitând să intre în partid chiar și atunci când a fost sfătuit în acest sens, între alții chiar de Miron Constantinescu. Credea că putea să-și slujească țara dar și să avanseze în carieră, stând politicește deoparte, fiind doar un „tovarăș de drum”. Scăpa astfel din vedere soarta celor care în vremuri apuse jucaseră același rol, care aproape fără excepție se terminase tragic.

Până în 1974, Vlad Georgescu nu-și pusese încă problema să părăsească țara și nici să stabilească contacte cu exilul românesc, deși, recunoaște, ar fi putut să o facă destul de ușor. Viitorul i s-a părut că-i surâde, însă realitatea a înăbușit treptat iluziile istoricului.

Dezghețul politic de după 1964 s-a oprit un deceniu mai târziu. În fața dificultăților pe care le întâmpina, regimul politic a revenit la accentul pus pe ideologie, acordând credit mai mare activiștilor de partid decât tehnocraților, dosarului și originii sociale decât competenței profesionale. Încercările tardive de a intra în partid au eșuat, dosarul lui Vlad Georgescu fiind net defavorabil acestuia.

Nici în plan profesional nu au lipsit necazurile. În primăvara anului 1975, la reducerea schemei institutului în care lucra, Vlad Georgescu era primul pe lista disponibilizaților, Academia RSR îi refuză recomandarea pentru deplasări în străinătate, pentru ca în 1976, Ministerul de Interne să-i refuze eliberarea pașaportului pentru schimb cultural în Bulgaria.

La finele aceluiași an, este scos din secretariatul științific al Tratatului de Istoria României, pregătit de Academie, fiind reintrodus doar la intervenția lui Cornel Burtică. În ianuarie 1977, din planul de editare pe anul respectiv, pe motivul lipsei de hârtie de tipar, Editura Științifică elimină cartea sa *Istoria gândirii politice românești*, deși în anul anterior obținuse aprobarea Comitetului Central al PCR.

Urmare a acestor obstacole, cu posibilități de manifestare tot mai înguste, Vlad Georgescu caută să explice noul context cultural și politic intern prin cultul personalității, în volumul *Politică și istorie – cazul comuniștilor români. 1944-1977*. Încearcă în același timp să coaguleze o grupare de intelectuali în jurul programului unei mișcări dizidente în România („Mișcarea pentru sprijinirea democrației”). În martie 1977 trimite ambele texte prin intermediul ambasadorului american la București, Harry Barnes, lui Mircea Eliade, pentru a fi publicate în Occident sub auspiciile Societății Academice Române.

Consecință a gestului său, în lunile aprilie-mai 1977 este închis la Rahova și cercetat de Securitate pentru săvârșirea infracțiunii de trădare prin transmitere de secrete, invocându-se faptul că în anii din urmă transmisese informații cu caracter secret reprezentanților unor puteri străine.

Presiunea cercurilor academice și oficiale din Occident precum și un aparent succes al încercării de „influențare pozitivă” aplicată istoricului de Securitate, au condus la decizia conducerii PCR de a-l pune în libertate pe Vlad Georgescu. Acesta a revenit la Institutul de Studii Sud-Est Europene și a continuat relațiile pe care le avea cu reprezentanții Ambasadei SUA la București. De altfel, unul dintre aceștia, consilierul cultural Thomas Simons, îl va sprijini pentru a obține din partea autorităților române pașaportul și acceptul pentru plecarea în SUA (împreună cu soția și copilul său, timp de un an) unde primise deja o bursă „Woodrow Wilson”. Ajuns peste ocean i se acordă azil politic, după care se consacră editării scrierilor sale, pentru ca din aprilie 1982 să fie numit director al departamentului român al postului de radio „Europa Liberă” (fusesse anterior corespondent și director adjunct al postului). Aici prin editorialele prezentate critică regimul comunist din România, clasa politică incompetentă și îndeosebi cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu. Alături de activitatea administrativă și cea de radio, continuă publicarea unor cărți de istorie națională, printre care cele mai importante sunt *Istoria Românilor de la origini până în zilele noastre* (1984) și *Istoria ideilor politice românești. 1369-1878* (1987) ambele lucrări apărute la Editura Ion Dumitru de la München.

Din nefericire, aflat în plină ascensiune politică și culturală, istoricul Vlad Georgescu se stinge din viață, la 13 noiembrie 1988, la vârsta de 51 de ani, în urma unei afecțiuni canceroase.

Perioada tinereții și afirmării sale ca istoric, în țară, comportă câteva precizări legate de colaborarea sa cu Securitatea și care pot explica, desigur, în mică parte, ascensiunea lui Vlad Georgescu. Documentele aflate în arhivele Securității probează în mod incontestabil această colaborare, prin angajamentul său olograf și câteva note informative din perioada 1963-1964. Este foarte adevărat că recrutarea sa, după cum se specifică în documente, a avut loc pe baza „sentimentelor sale patriotice” prin metoda „convingerii”, la 15 august 1963. La acel moment, Vlad Georgescu avea 26 ani și lucra încă la Muzeul Româno-Rus în calitate de „îndrumător” (după cum se specifică într-un raport al Securității din iulie 1965), deși în biografia sa îl găsim deja încadrat la Institutul de Studii Sud-Est Europene. Numele său conspirativ era „Călinescu Mircea” și, în această calitate, până în ianuarie 1964, a furnizat ofițerului care îl recrutase, un număr de șapte note informative, despre angajați și „situații negative” din cadrul Muzeului Româno-Rus. Fiind transferat la Institutul de Studii Sud-Est Europene, Vlad Georgescu este întrebat de ofițerul de securitate Nimara Mircea despre posibilitățile sale informative la noul său loc de muncă. Răspunsul istoricului a fost că „nu există probleme deosebite în Institut, că toți salariații își văd de treabă, iar dacă se vor ivi probleme care să intereseze organele de stat, le va semnala din proprie inițiativă; din aceste

motive el și-a exprimat nemulțumirea pentru faptul că trebuie să vină la întâlniri planificate, să scrie materiale informative etc.”.

Nemulțumit fiind față de modul cum decurgea relația sa cu Securitatea, la începutul anului 1965, Vlad Georgescu i-a spus ofițerului în mod direct că „îl deranjează până și gândul că trebuie să se mai întâlnească” cu acesta din urmă. În lunile următoare, istoricul evită pur și simplu orice contact cu Securitatea, dese telefoane și propuneri de întâlniri ale lucrătorului de securitate fiind ocolite cu abilitate. În fine, la 22 iulie, după o întâlnire „întâmplătoare” cu lt. Nimara Mircea, între cei doi are loc o ultimă discuție și drept urmare ofițerul propune renunțarea la serviciile agentului „Călinescu Mircea”. Rezoluția pusă pe documentul în cauză de maiorul Dumitru Popa, șeful serviciului din care făcea parte ofițerul care îl recrutase pe Vlad Georgescu, este suficientă pentru a descrie această primă etapă a colaborării sale cu Securitatea: „Acest agent trebuie considerat un rebut al muncii noastre încă de la început. Propriu-zis n-a fost și nu este un agent. Deși tânăr, este foarte liberalist în vederile sale, față de lt. Nimara are o atitudine de sfidare, după ce a acceptat să colaboreze cu organele noastre, treptat, a revenit asupra angajamentului luat. Am discutat cu el la întâlnirea de control din 23.07.64 și mi-am dat seama că ne pierdem timpul degeaba”.

Până în mai 1970 Securitatea nu îi mai acordă atenție lui Vlad Georgescu. Însă din acest moment, istoricul este din nou „curtat” pentru posibilitățile lui informative în deplasările frecvente pe care le făcea în Occident. În discuția pe care o are cu ofițerul de securitate insistă pe hotărârea sa de a nu se întâlni după un anumit calendar stabilit de Securitate, ci numai când va considera că are probleme deosebite de semnalat și care să fie de „competența Securității”. De asemenea, a cerut să nu i se mai solicite materiale scrise, ca în trecut, preferând să le dea verbal. În asemenea condiții, colaborarea cu Securitate nu a fost tocmai cea mai bună, în anul 1972, este din nou „abandonat” din rețea și calificat ca „răuvoitor”. De reținut o precizare importantă dintr-un anumit unghi de vedere, cel moral, că pentru serviciile sale „nu a fost retribuit în bani sau obiecte” așa cum se obișnuia cu mulți alți informatori.

Datorită perspectivei care se contura, ca din septembrie 1974, Vlad Georgescu să meargă în SUA în calitate de director al Bibliotecii Românești din New York și de șef al catedrei „Nicolae Iorga” la Universitatea „Columbia”, Securitatea îi deschide dosar de urmărire informativă pe numele conspirativ „Vereș”. Ce însemna acest lucru? În primul rând se căuta obținerea oricăror date despre istoric, de la locul său de muncă, prin informatorii care existau în Institutul de Studii Sud-Est Europene, apoi verificări prin tehnică operativă (T.O.) instalată chiar în apartamentul lui Vlad Georgescu și, în ultima etapă, contactarea sa de către un ofițer al Securității. Această nouă întrevvedere are loc în mai 1974, când istoricul, din nou „se eschivează de la întâlniri organizate și să dea materiale scrise” ofițerului de legătură. Fără îndoială că aceste inconveniente ale relației lui Vlad Georgescu cu Securitatea au stat la baza recomandării negative pe care a primit-o din partea

acestei instituții, întrucât nu îndeplinea „toate condițiile necesare” numirii sale în posturile din exterior amintite.

Deși, chiar în anii următori Vlad Georgescu a mai avut „discuții” cu Securitatea, informând uneori (niciodată însă în scris) asupra întâlnirilor sale cu persoane de la Ambasada SUA, alteori asupra unor studii sau cărți scrise de străini pe teme de istorie românească, totuși Securitatea nu ezită să-l încarcereze în momentul în care apar zvonuri despre încercările lui de dizidență, iar de la informatorii dirijați pe lângă istoric apar descrieri ale unor atitudini radicale ale acestuia împotriva regimului. La finele perioadei cât a fost internat la Rahova, Vlad Georgescu face acea promisiune pe care am menționat-o la începutul acestui articol, având astfel posibilitatea să redevină liber.

Vlad Georgescu nu a scăpat de „ochii și urechile” Securității nici după rămânerea sa în Occident, el fiind atent monitorizat prin intermediul rețelei de agenți ai spionajului românesc, existenți în cadrul exilului românesc și în interiorul postului de radio „Europa Liberă”. Ilustrativ este și numele său conspirativ folosit în acțiunea informativă a Securității, cel de „Iuda”. Securitatea a încercat și compromiterea lui Vlad Georgescu în mai multe rânduri, prin dezinformări abil strecurate în mediile occidentale sau în rândul românilor din străinătate. Astfel, în 1982, prin sursa externă „Konrad” a fost lansată o versiune după care plecarea și rămânerea în străinătate a lui Vlad Georgescu nu ar fi fost întâmplătoare și că în timpul reținerii sale de la penitenciarul Rahova, el ar fi fost recrutat și apoi folosit de Securitate fiind trimis în SUA cu sarcina de a pătrunde în CIA și la postul de radio „Europa Liberă”.

Există și opinia, bine argumentată, a unui cercetător recunoscut în ceea ce privește istoricul Securității, Florian Banu, după care acest scenariu este de fapt varianta reală a celor petrecute cu Vlad Georgescu. În opinia acestuia, ascensiunea profesională fulminantă și repetatele plecări în străinătate ale istoricului s-au datorat colaborării acestuia cu Direcția de Informații Externe, iar nemulțumirile ofițerilor de securitate de la Informații Interne erau cât se poate de reale, aceștia, datorită compartimentării activității, nefiind la curent cu activitatea externă. Fără sprijinul discret al D.I.E., avizul pentru numeroasele plecări în Occident, acordat unui fost colaborator care „dăduse cu tifla” Securității, este de-a dreptul inexplicabil. În momentul când Vlad Georgescu, dintr-un motiv sau altul (poate fusese deconspirat de serviciile americane!) încearcă să facă cu D.I.E. același lucru pe care îl făcuse cu ofițerii de la „interne”, încep necazurile pe toată linia. Cercetătorul citat invocă și cazul, oarecum similar, al unui informator de talia lui Dan Amedeo Lăzărescu.

În ce ne privește, considerăm că actul de dizidență al lui Vlad Georgescu a fost unul cât se poate de real, compromisurile făcute în relația cu Securitatea fiind la schimb cu posibilitatea plecării în străinătate la diverse stadii de documentare sau conferințe. De altfel, atitudinea sa („refuz de colaborare”, „răuvoitor”) față de ofițerii cu care s-a aflat în legătură sugerează lipsa totală de apetit a istoricului față de problemele care interesau Securitatea și regimul politic. De la colaborator la

urmărit, de la tehnocrat „în banca lui” la disident închis la Rahova nu fost decât un pas. Vlad Georgescu nu a ezitat și l-a făcut așa cum a crezut el.

Publicat în „Magazin Istoric”, nr. 7, iulie 2008, pp. 18-22.